

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра теорії та методики практичної психології

ГРЕК ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

**Методичні рекомендації до проведення практичних занять і організації
самостійної роботи з навчальної дисципліни**

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія**

Одеса – 2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
протокол № 14 від «24» квітня 2025 року*

Рецензенти:

Професор кафедри теорії та методики
практичної психології Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
доктор психологічних наук, професор

Світлана СИТНІК

Доцент кафедри психології і соціальної роботи
Національного університету «Одеська політехніка»,
Кандидат психологічних наук, доцент

Віра ГУЗЕНКО

Грек О.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять і організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 Психологія : метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2025. 50 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять і організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» містять: загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, зміст роботи й завдання для практичних занять, вимоги до виконання самостійної роботи, вказівки щодо виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, питання до самоконтролю, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю знань, рекомендовані джерела інформації.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	6
1.2. Критерії оцінювання за різними видами роботи.....	7
РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	13
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	17
3.1. Теми практичних занять.....	17
3.2. Теми лабораторних занять	18
3.2. Плани та зміст практичних занять.....	18
РОЗДІЛ 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ.....	29
РОЗДІЛ 5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ.....	41
РОЗДІЛ 6. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	42
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	47

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Психологія» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія». У рекомендаціях висвітлені основні завдання щодо практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів відповідно до сучасних тенденцій освітньо-наукового процесу в закладі вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» покликана сформулювати знання здобувачів про закономірності психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу; розкрити особливості психічного розвитку та формування особистості у процесі навчання і виховання; забезпечити оволодіння методами педагогічної психології та домогтися опанування здобувачами основними формами, методами і прийомами психолого-педагогічної взаємодії, методами самопізнання і саморозвитку, розвиток наукової компетентності особистості студента у зазначеній сфері.

Мета навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія»: сформулювати у здобувачів систему спеціальних знань щодо психологічних закономірностей розвитку психіки особистості на різних етапах онтогенезу; сучасні погляди на вікові особливості функціонування психіки; засвоєнню теоретичних засад педагогічної психології; вивчення психологічної специфіки навчання та виховання, інтелектуальних та особистісних взаємодій, які виникають і розвиваються в процесі учбової діяльності; формування вміння використовувати набутті знання з даної дисципліни при взаємодії з дітьми різного віку, що залучаються до організованого навчально-виховного процесу, а також у повсякденній практичній діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» здобувачі мають опанувати знання з навчальних дисциплін: «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Практикум з загальної психології».

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 01. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 03. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН 06. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 09. Пропонувати способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПРН 11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПРН 22. Знати та розуміти сутність психологічних особливостей та поведінки особистості, застосовувати оптимальні форми професійної взаємодії.

Очікувані результати вивчення дисципліни. Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають *знати*:

- теоретико-методологічні основи вікової та педагогічної психології, їх основні поняття та зв'язок з іншими науками;
- основні закономірності формування та розвитку психіки людини;
- етапи вікового розвитку особистості, їх характеристику і особливості;
- формування особистості людини в процесі навчання і виховання;
- закономірності виникнення та розв'язання вікових криз протягом онтогенезу від народження до смерті;
- методи формування творчо активної особистості на різних етапах онтогенезу;
- основні методи та конкретні методики діагностики інтелектуального та особистісного розвитку дитини, а також дитячо-батьківських взаємостосунків та їх розвитку.

уміти:

- враховувати вікові особливості дитини під час психолого-педагогічної діяльності;
- орієнтуватися на нормативи кожного вікового періоду у психодіагностичній та психокорекційній роботі;
- застосовувати отримані знання при рішенні психологічних задач;
- ідентифікувати основні теорії, принципи, методи навчання та виховання на різних вікових етапах;
- надати психологічну допомогу суб'єктам освітнього процесу в умовах освітнього закладу;
- проводити просвітницьку та психопрофілактичну роботу з педагога, що працює з дітьми різних вікових категорій, а також з батьками;
- використовувати результати психологічного аналізу соціальних ситуацій.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі *компетентності*:

Загальні компетентності:

- ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

- ЗК 03. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 12. Здатність до надання професійної допомоги у вирішенні складних життєвих ситуацій.

Спеціальні компетентності:

- СК 03. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.
- СК 16. Здатність до поєднання набутих знань у галузі психології та реалізацію їх у практичних уміннях.
- СК 20. Здатність до розуміння сутності поведінкових проявів особистості та їх ідентифікація.

Міждисциплінарні зв'язки: «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Практикум з загальної психології», «Основи наукових досліджень», «Експериментальна психологія», «Психодіагностика».

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів *академічної доброчесності*:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –6	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни: Обов’язкова	
Змістових модулів – 6	ОПП Психологія Спеціальність 053 Психологія	Рік підготовки:	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – психологічний аналіз уроку		2-й	2-й
Загальна кількість годин - 180		Семестр	
		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	20 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	8 год.
		Лабораторні	
		20 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		100 год.	152 год.
		Індивідуальні завдання:	
	10 год.	10 год.	
	Вид контролю: екзамен		

1.2. Критерії оцінювання за різними видами роботи

Для навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі письмового екзамену (тестова форма), відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичне завдання за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичне завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичне завдання. Виконане завдання у цілому відповідає вимогам, хоча має незначні огріхи.
	2 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичного завдання. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичне завдання. Не припускається помилок при його виконанні. Здобувач виступає експертом практичного завдання, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичного завдання; знає послідовність виконання завдання; практичне завдання містить багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	1 бал	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставленого завдання; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими

		джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичне завдання.
Лабораторні роботи	0-1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; розуміє інструкцію до завдання, але не завжди володіє умінням використовувати обладнання до завдання, потребує допомоги викладача.
	2 бали	Здобувач вільно, самостійно та аргументовано оперує теоретичним матеріалом під час виконання лабораторного завдання, самостійно опрацьовує завдання. Не припускає помилок при виконанні завдання.
Письмова робота	0 балів	Здобувач не надав правильну відповідь.
	1-2 бали	Здобувач частково надав правильну відповідь.
	3 бали	Здобувач надав правильну відповідь.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (психологічний аналіз уроку)	0 балів	Завдання не виконано; психологічний аналіз уроку має компілятивний характер; робота не відповідає (за змістом і формою) вимогам, які висуваються.
	1-3 бали	Здобувач демонструє неглибоку обізнаність за темою, її інтерпретація поверхова, судження подеколи компелятивні. У роботі простежується комунікативний задум автора, представлений традиційний або обмежений набір ідей, відсутня діалогова (дискусійна) основа. Структура аналізу уроку загалом витримана, проте наявні суттєві недоліки в аргументації основних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків (не більше 2 логічних помилок), фрагменти іноді не пов'язані між собою, опущений аналіз суттєвих характеристик явища, не аналізуються альтернативні погляди на проблему. Спостерігається невдале поєднання теорії з фактичним матеріалом, використання риторики (тверджень) замість аргументації (доказів).
	4-6 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, чітко її формулює, проте розкриває її на низькому теоретичному рівні, наявні фрагменти, які не відповідають темі. Авторська модальність і

		оцінність виявляється невиразно. Здобувач загалом володіє навичками аналізу уроку, загальна форма викладу відповідає вимогам, проте стиль викладу, використана лексика і термінологія не завжди відповідає академічним стандартам. Робота характеризується змістовою цілісністю і послідовністю викладу, проте логічно упорядковані думки не пов'язані між собою мовними засобами; вказані наявні альтернативні погляди на проблему без їх адекватної оцінки; спостерігаються порушення у використанні прийомів порівняння й узагальнення.
	7-9 балів	Здобувач демонструє розуміння проблеми, розкриває її на достатньому теоретичному рівні, присутня авторська модальність, оцінність, проте інтерпретація теми недостатньо глибока і самотійна. Здобувач загалом володіє навичками проведення аналізу уроку, проте приклади не завжди переконливі, здобувач переважно використовує традиційні форми доведення. Представлений аналіз уроку зрозумілий і чіткий; наявні незначні порушення логіки чи послідовності викладу; пояснюються альтернативні погляди на проблему та їх оцінка; використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення.
	10 балів	Здобувач демонструє глибоке розуміння проблеми, чітко її формулює, розкриває на високому теоретичному рівні, обґрунтовано використовує відомості з наукових джерел. Психологічна інтерпретація уроку глибока й самотійна, переважає авторська модальність й оцінність. Наведені доведення логічні і обґрунтовані; сформульовані висновки та рекомендації переконливі, супроводжуються грамотною аргументацією власної позиції; подаються альтернативні погляди на проблему та їх особиста оцінка автором; доречно й грамотно використовуються прийоми порівняння, зіставлення й узагальнення; судження свідчать про самотійність мислення і широту кругозору автора.

Критерії оцінювання за різними видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання з вікової та педагогічної психології. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач з вікової та педагогічної психології, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо особливостей психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, ідентифікує основні теорії, принципи, методи навчання та виховання на різних вікових етапах. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну

	кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє особливості психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, ідентифікує основні теорії, принципи, методи навчання та виховання на різних вікових етапах.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни. Знання щодо особливостей психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, а також основних теорій, принципів, методів навчання та виховання на різних вікових етапах несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння логіки розвитку психічних процесів людини в онтогенезі .
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання екзамену.

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			Контрольна робота	ІНДЗ	Екзаме н	Сума
Теми	Бали	Разом	0–3	0–10	0–20	0–100
Тема 1	0–3	0–67				
Тема 2	0–3					
Тема 3	0–3					
Тема 4	0–7					
Тема 5	0–5					
Тема 6	0–5					
Тема 7	0–5					
Тема 8	0–3					

Тема 9	0–5				
Тема 10	0–3				
Тема 11	0–3				
Тема 12	0–3				
Тема 13	0–5				
Тема 14	0–3				
Тема 15	0–3				
Тема 16	0–3				
Тема 17	0–5				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні засади вікової психології

Тема 1. Предмет, задачі та структура вікової психології

Загальна характеристика вікової психології як науки. Об'єкт та предмет вікової психології. Завдання вікової психології. Місце вікової психології в системі наук. Структура вікової психології. Основні методи вікової психології.

Тема 2. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі

Психічний розвиток людини та його особливості. Поняття психічного розвитку. Особливості психічного розвитку людини. Показники, фактори та умови психічного розвитку людини. Зарубіжні теорії психічного розвитку людини. Вітчизняні концепції психічного розвитку людини. Вікова періодизація. Розвиток і формування. Рушійні сили розвитку психіки. Навчання, виховання і розвиток психіки. Поняття про періодизацію психічного розвитку. Періодизації за зовнішніми ознаками розвитку. Періодизації за однією ознакою розвитку. Періодизації на основі суттєвих ознак психічного розвитку.

Змістовий модуль 2. Особливості психічного розвитку людини на різних вікових етапах

Тема 3. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти

Характеристика періодів донатального розвитку. Психологічні особливості розвитку плоду. Народження та його вплив на подальший розвиток. Фактори психічного ризику для майбутньої дитини. Криза новонародженості та комплекс пожвавлення. Розвиток рухів та дій. Анатомо-фізіологічні особливості новонародженого. Значення рефлексів новонародженого у розвитку дитини. Особливості розвитку органів чуття новонародженого. Розвиток емоційної сфери новонародженого. Загальна характеристика психічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку немовляти. Формування передумов розвитку мовлення. Спілкування з дорослими як провідна діяльність. Основні новоутворення віку. Особливості рухової активності в немовлячому віці. Мовленнєвий розвиток немовляти. Особливості розвитку пізнавальних процесів: уваги, відчуттів та сприймань, пам'яті. Передумови формування особистості дитини. Криза першого року життя.

Тема 4. Особливості психічного розвитку в ранньому та дошкільному віці

Загальна характеристика розвитку дитини 1-3 років. Маніпулятивна та предметна діяльність як провідний вид діяльності. Інші види діяльності. Розвиток мовлення. Характеристика пізнавальної сфери дитини раннього віку. Емоційно-вольова сфера та її розвиток. Криза трирічного віку.

Загальна характеристика розвитку дитини-дошкільника. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Види ігрової діяльності та їх роль в психічному розвитку дошкільника. Розвиток пізнавальних процесів в дошкільному віці. Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дошкільників. Спілкування дошкільника з дорослими та однолітками. Конфлікти між дітьми та їх причини. Особливості формування особистості дошкільника. Розвиток здібностей. Психологічна готовність дитини до школи. Криза 6-7 років. Формування нової внутрішньої позиції. Структура психологічної готовності до школи, методи їх діагностики. Формування психологічної готовності до школи в різних видах діяльності.

Тема 5. Психологія молодшого школяра

Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра. Учбова діяльність молодших школярів. Розвиток пізнавальних психічних процесів. Проблеми навчання шестирічних дітей. Формування особистості дитини в молодшому шкільному віці. Психологічна перебудова, пов'язана із вступом дитини до школи. Значення навчання в психічному розвитку молодшого школяра. Формування ставлення до школи, учителів та учбових обов'язків. Засвоєння правил поведінки. Розвиток взаємин з однолітками. Зміна характеру ігрових стосунків. Вступ до школи як новий етап у житті дитини. Зміни в вольовій регуляції поведінки та діяльності. Розвиток емоційної сфери. Формування характеру і соціальної поведінки.

Тема 6. Психологія підлітка

Загальна характеристика соціальної ситуації та особливостей розвитку підлітків. Стосунки з однолітками та дорослими. Розвиток пізнавальних процесів. Формування особистості підлітка. Девіантна поведінка у підлітковому віці.

Тема 7. Психологія юнацького віку

Загальна характеристика ранньої юності. Взаємостосунки з дорослими та однолітками. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток. Формування особистості в період ранньої юності. Криза ідентичності як нормативна криза юності. Юнацька субкультура та її характеристики.

Тема 8. Психологічні характеристики студентського періоду життя

Онтогенетичні характеристики студентського віку. Соціальна ситуація розвитку у студентські роки. Провідна діяльність студентського періоду розвитку. Основні тенденції психічного розвитку студентства.

Тема 9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості

Молодість та її онтогенетичні характеристики. Психологічні особливості періоду зрілості (акме). Психологічні особливості періоду пізньої зрілості (геронтогенез).

МОДУЛЬ II. Основи педагогічної психології

Змістовий модуль 3. Психологічні проблеми навчання

Тема 10. Предмет, задачі та структура педагогічної психології

Загальна характеристика педагогічної психології як науки. Об'єкт та предмет педагогічної психології. Завдання педагогічної психології. Місце педагогічної психології в системі наук. Структура педагогічної психології. Основні методи педагогічної психології. Основні етапи психолого-педагогічного дослідження. Становлення педагогічної психології як науки.

Тема 11. Загальна характеристика навчання

Поняття про навчання, його психологічні механізми. Класифікація навчання. Моделі навчання. Теорії навчання і учіння в зарубіжній психології. Характеристика основних теоретичних й експериментальних підходів до вивчення процесів навчання й виховання в сучасній психології. Класифікація видів навчання.

Теорія поетапного формування розумових дій. Загальні принципи розвиваючого навчання. Принципи навчання у експериментально-дидактичній системі. Теорія проблемного навчання. Програмове навчання. Програмоване навчання та його алгоритмізація. Методи інтерактивного навчання.

Змістовий модуль 4. Психологія учбової діяльності

Тема 12. Історія психології учіння та учбова діяльність

Поняття учіння в науці. Концепції вивчення учіння в психологічній науці. Учбова діяльність – специфічний вид діяльності. Психологічна характеристика учбової діяльності. Предметний зміст учбової діяльності. Структура учбової діяльності. Мотивація учбової діяльності. Дії та операції в структурі учбової діяльності. Учбова задача та її види. Самостійна робота як форма учбової діяльності. Оцінювання та прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

Загальна характеристика засвоєння та його структурна організація. Навик в процесі засвоєння. Види, механізми наочності. Фактори, що впливають на наочність.

Тема 13. Учень як суб'єкт учбової діяльності

Психологічна структура шкільного колективу. Два коло бажаного спілкування у дітей. Педагог і взаємостосунки між дітьми. Стосунки між хлопчиками та дівчатами. Методи вивчення міжособистісних стосунків. Експериментальні методи вивчення взаємостосунків. Соціометричний досвід. Учень в системі особистісних взаємостосунків. Основні системи стосунків в шкільних класах.

Змістовий модуль 5. Виховання як цілеспрямоване формування особистості

Тема 14. Психологія виховання

Характеристика основних понять психології виховання. Теорії виховання. Теорія морального розвитку особистості. Психологічні механізми виховання. Зміст виховання та його елементи. Основні завдання і напрями виховання. Цілі виховання. Засоби і методи виховання. Поняття про моральність. Вчинок як одиниця моральної поведінки. Показники та критерії вихованості. Особливості роботи з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 15. Роль виховання в процесі розвитку особистості

Роль виховання в процесі розвитку особистості. Самовиховання і саморозвиток особистості. Особливості виховання в дошкільному та молодшому шкільному віці. Особливості виховання підлітків та юнаків. Особливості протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.

Змістовий модуль 6. Психологія суб'єкта педагогічної діяльності

Тема 16. Загальна характеристика педагогічної діяльності

Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Особистість педагога і індивідуальний стиль його діяльності. Психологічні вимоги до особистості педагога. Педагогічні здібності. Загальні та спеціальні здібності. Педагогічне спілкування, його основні види та функції. Стилi педагогічного спілкування. Бар'єри в педагогічному спілкуванні.

Тема 17. Психологічний аналіз уроку

Загальна характеристика психологічного аналізу уроку, його форми, основні плани й об'єкти. Рівні психологічного аналізу уроку. Схема психологічного аналізу уроку. Основні етапи психологічного аналізу уроку.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Теми практичних занять

№ теми	Назва теми Форма заняття	Кількість годин	
1	<i>Круглий стіл «Рушійні сили та умови психічного розвитку дитини»</i>	2	1
2	<i>Семінар «Основні теорії та концепції психічного розвитку дитини у зарубіжній та вітчизняній науці»</i>	2	
3,4	<i>Семінар-практикум «Психічний розвиток дитини від народження до вступу до школи»</i>	2	1
5	<i>Семінар-практикум «Психічний розвиток молодшого школяра»</i>	2	
6	<i>Семінар-практикум «Психічний розвиток підлітка»</i>	2	1
7,8	<i>Дискусія «Особливості психічного розвитку в юнацькому віці»</i>	2	
9	<i>Семінар-практикум «Психічний розвиток людини в період дорослості»</i>	2	1
10	<i>Круглий стіл «Теоретичні основи педагогічної психології»</i>	2	1
11	<i>Семінар «Аналіз актуальних питань психології навчання»</i>	2	
12	<i>Семінар-практикум «Особливості учбової діяльності школяра»</i>	2	1
13	<i>Вирішення практичних завдань «Учень як суб'єкт учбової діяльності»</i>	2	
14	<i>Круглий стіл «Актуальні питання психології виховання»</i>	2	1
15	<i>Вирішення практичних завдань «Особливості виховання в процесі розвитку особистості»</i>	2	
16	<i>Семінар «Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя»</i>	2	1
17	<i>Вирішення практичних завдань «Проведення психологічного аналізу уроку»</i>	2	
Разом		30	8

3.2. Теми лабораторних занять

№ теми	Назва теми Форма заняття	Кількість годин	
3	Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку немовляти»	2	1
4	Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку в ранньому дитинстві»	2	
4	Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку в дошкільному віці»	2	1
5	Лабораторне заняття «Діагностика готовності дитини до школи»	2	
6	Лабораторне заняття «Психологічні особливості формування особистості у підлітковому віці»	2	1
7	Лабораторне заняття «Формування особистості в старшому шкільному віці»	2	
8	Лабораторне заняття «Студентство та його особливості розвитку»	2	1
9	Лабораторне заняття «Дорослість як етап онтогенезу»	2	
13	Лабораторне заняття «Соціометрія як метод вивчення взаємостосунків в класному колективі»	2	1
17	Лабораторне заняття «Психологічний аналіз уроку»	2	1
Разом		30	8

3.3. Плани та зміст практичних й лабораторних занять

Технологічна карта дисципліни

Тема	Форма організації на занятті	Обов'язкове практичне завдання	Термін виконання
<i>Круглий стіл</i> «Рушійні сили та умови психічного розвитку дитини»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Що є предметом вікової психології? 2. Назвіть основні розділи вікової психології? 3. Які задачі вікової психології? 4. Які функції реалізовує вікова психологія?	<i>Завдання:</i> 1. Ознайомтесь з представленими ситуаціями. Визначте, якими методами діагностування користувались фахівці. 2. Ознайомтесь із ситуацією, яка сталася з маленькою дівчинкою та визначте	На практ. занятті

	5. Назвіть та розкрийте сутність методологічних принципів вікової психології. 6. Які методи використовуються у віковій психології? 7. Що таке онтогенез, філогенез? 8. Що таке психічний розвиток? 9. Назвіть умови психічного розвитку, а також рушійні сили розвитку. 10. Розкрийте сутність поняття «провідна діяльність». 11. В чому сутність поняття «новоутворення».	рівень її психічного розвитку. 3. Визначте основні ознаки провідної діяльності та обґрунтуйте свою відповідь.	
Семінар «Основні теорії та концепції психічного розвитку дитини у зарубіжній та вітчизняній науці»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Назвіть основні теорії психічного розвитку в зарубіжній психології. 2. Розкрийте сутність біологічного підходу. 3. Розкрийте сутність соціологічного підходу. 4. Розкрийте сутність психодинамічного підходу. 5. Розкрийте сутність когнітивного підходу. 6. Назвіть основні теорії психічного розвитку у вітчизняній психології. 7. Вікова періодизація.	Завдання: 1. Вирішення проблемних ситуацій, згідно концепцій психічного розвитку дитини в зарубіжній психології. 2. Заповніть таблицю порівняння зарубіжних теорій психічного розвитку дитини (назва, автори, мета, сутність, вікові періоди) 3. Заповніть таблицю порівняння вітчизняних теорій психічного розвитку дитини (назва, автори, мета, сутність, вікові періоди).	На практ. занятті До наступ. практ. заняття
Семінар-практикум	Участь у колективному обговоренні з	Завдання:	

«Психічний розвиток дитини від народження до вступу до школи»	<i>динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Охарактеризуйте основні періоди донатального розвитку. 2. Особливості психічного розвитку новонародженого. 3. Що таке «комплекс пожвавлення»? 4. Особливості психічного розвитку дитини до 1 року. 5. Особливості розвитку дитини раннього віку. 6. Кризові періоди. 7. Провідна діяльність в дошкільному віці. 8. Особливості розвитку пізнавальної та особистісної сфер в дошкільному віці.	1. Розв'язання психологічних задач щодо визначення особливостей психічного розвитку дитини до 6 років. 2. Проведення спостереження за дитиною в ясельній групі протягом дня (відео), заповнення таблиці особливостей адаптації та особливостей психічного розвитку.	На прак. занятті До наступ. практ. заняття
Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку немовляти»	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> Особливості психічного розвитку немовляти.	<i>Завдання:</i> 1. Методи діагностики психічного розвитку немовляти. 2. Надати психологічний коментар представленим ситуаціям (Розвиток почуття материнства, реакція новонародженого на маму, реакція дитини 10 місяців на батька в іншому одязі). 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 1 щодо особливостей психічного розвитку немовляти.	На лаборат. занятті

Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку в ранньому дитинстві»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості психічного розвитку дитини раннього віку.	Завдання: 1. Методи діагностики психічного розвитку дитини раннього віку. 2. Спостереження за дитиною на відео. На основі спостереження та результатів анамнезу, отриманого від батьків скласти характеристику на дитину. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 2 щодо особливостей психічного розвитку дитини раннього віку.	На лаборат. занятті
Лабораторне заняття «Специфіка психічного розвитку в дошкільному віці»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку.	Завдання: 1. Методи діагностики психічного розвитку дитини дошкільного віку. 2. Спостереження за дитиною на відео. На основі спостереження та результатів анамнезу, отриманого від батьків скласти характеристику на дитину дошкільного віку. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 3 щодо особливостей психічного розвитку дитини дошкільного віку.	На лаборат. занятті
Семінар-практикум «Психічний	Участь у колективному обговоренні з	Завдання: 1. Розв'язання практичних задач.	

[illegible]

розвиток підлітка»	1. Провідна діяльність підліткового віку та її характеристика. 2. Основні новоутворення підліткового віку. 3. Криза підліткового віку. 4. Що таке «інфантилізм»? 5. Почуття дорослості підлітків. Її форми прояву. 6. Перебудова взаємин з батьками та вчителями. 7. Особливості розвитку пізнавальної сфери в підлітковому віці. 8. Особливості розвитку особистісної сфери в підлітковому віці. 9. Девіантна поведінка в підлітковому віці.	діагностики адаптації молодшого підлітка до навчання в середній школі. 2. Розв'язання психологічних задач щодо поведінки підлітків, взаємодії підлітків з батьками, вчителями. Перегляд мультфільму «Думками навиворіт». Письмові відповіді на питання та їх обговорення на занятті. 3. Розробити рекомендації для батьків щодо кризи підліткового віку.	До наступ. практ. заняття
Лабораторне заняття «Психологічні особливості формування особистості у підлітковому віці»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості психічного розвитку підлітка.	Завдання: 1. Методи та методики діагностики особистісної сфери підлітка. 2. Вирішення психологічних задач. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 5 щодо особливостей психічного розвитку в підлітковому віці.	На лаборат. занятті
Дискусія «Особливості психічного розвитку в юнацькому віці»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:	Завдання: 1. Робота в парах. Кожна пара обирає одну із запропонованих субкультур, які є	На практ. занятті

	1. Провідна діяльність в юнацькому віці. 2. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. 3. Основні новоутворення в юнацькому віці. 4. Юнацька субкультура. Її основні функції та характеристика. 5. Криза юнацького віку. 6. Особистісна ідентичність та її формування. 7. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. 8. Особливості спілкування юнаків. 9. Формування світогляду в юнацькому віці. 10. Особистісне та професійне самовизначення.	актуальними для молоді сьогодні. Складає її характеристику та визначає позитивні та негативні сторони. 2. Перегляд мультфільму «Думками навиворіт - 2». Письмові відповіді на питання та їх обговорення на занятті. 3. Визначити проблеми юнацького максималізму та пошуку сенсу життя. 4. Підібрати методики для визначення професійної спрямованості юнаків та дівчат.	До наступ. практ. Заняття На практ. занятті До наступ. практ. заняття
Лабораторне заняття «Формування особистості в старшому шкільному віці»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості психічного розвитку в юнацькому віці.	Завдання: 1. Методи та методики діагностики професійної спрямованості юнаків. 2. Вирішення психологічних задач. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 6 щодо особливостей психічного розвитку в юнацькому віці.	На лаборат. занятті
Лабораторне заняття «Студентство та	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:	Завдання: 1. Методи та методики діагностики	На лаборат. занятті

його особливості розвитку»	Особливості психічного розвитку в студентському віці.	самотності в юнацькому віці. 2. Вирішення психологічних задач. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 7 щодо особливостей психічного розвитку в студентському віці.	
Семінар-практикум «Психічний розвиток людини в період дорослості»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: 1. Охарактеризуйте особливості розвитку особистості студентства. 2. Нормативні кризи в ранній дорослості. 3. Соціальна ситуація розвитку в студентські роки. 4. Психологічна характеристика молодості. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, новоутворення. 5. Психологічні особливості періоду середньої зрілості. 6. Психологічні особливості періоду пізньої зрілості.	Завдання: 1. Розв'язання психологічних задач. Вивчення адаптації студентів до навчання у ЗВО та розробка рекомендацій щодо подолання дезадаптації. 2. Визначте причини та наслідки самотності студентів. 3. Заповніть таблицю щодо визначення основних характеристик періоду дорослості (ранньої, середньої, пізньої).	На практ. занятті До наступ. практ. заняття
Лабораторне заняття «Дорослість як етап онтогенезу»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості психічного розвитку в період дорослості.	Завдання: 1. Методи та методики діагностики особистісної сфери дорослих, складання психологічної характеристики. 2. Вирішення психологічних задач. 3. Заповнення протоколу лабораторної роботи 8	На лаборат. занятті

		щодо особливостей психічного розвитку в дорослому віці.	
<i>Круглий стіл «Теоретичні основи педагогічної психології»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Структура педагогічної психології. 2. Методи педагогічної психології. 3. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.	<i>Завдання:</i> 1. Освіта як об'єкт педагогічної психології. 2. Методи педагогічної психології. 3. Роль навчання і виховання у психічному й особистісному розвитку дитини.	На практ. занятті
<i>Семінар «Аналіз актуальних питань психології навчання»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> 1. Основні етапи становлення і розвитку педагогічної психології. 2. Основні ідеї педагогічної антропології К. Д. Ушинського. 3. Розвиток педагогічної психології в Європі.	<i>Завдання:</i> 1. Розв'язання психологічних задач. 2. Особливості визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку.	На практ. занятті
<i>Семінар-практикум «Особливості учбової діяльності школяра»</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком.</i> 1. Структура учбової діяльності. Її основні компоненти. 2. Мотивація учбової діяльності. 3. Особливості самостійної роботи школярів. 4. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.	<i>Завдання:</i> 1. Розробити способи підвищення учбової мотивації молодших школярів, підлітків та юнаків. 2. Вирішення психологічних задач. 3. Особливості визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки дітей у молодшому шкільному віці.	На практ. занятті До наступ. практ. заняття
<i>Вирішення практичних</i>	<i>Участь у колективному обговоренні з</i>	<i>Завдання:</i>	

завдань «Учень як суб'єкт учбової діяльності»	динамічним зворотнім зв'язком. 1. Особливості спілкування учнів в класі. 2. Пізнавальні потреби та інтереси школярів.	Розробка рекомендацій для класного керівника щодо покращення психологічної атмосфери в класі.	На практ. занятті
Лабораторне заняття «Соціометрія як метод вивчення взаємостосунків в класному колективі»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Методи дослідження взаємостосунків у колективі.	Завдання: Проведення соціометрії, обробка результатів та складання характеристики класу.	На лаборат. занятті
Круглий стіл «Актуальні питання психології виховання»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком. 1. Теорії виховання. 2. Психологічні механізми виховання. 3. Зміст виховання та його елементи.	Завдання: 1. Психолого-педагогічні умови розвитку незалежності як якості особистості вихованця. 2. Психологічні питання виховання волі дитини. 3. Психологічні питання перевиховування і психокорекції.	На практ. занятті
Вирішення практичних завдань «Особливості виховання в процесі розвитку особистості»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком. 1. Вплив факторів сімейного виховання на формування психологічної позиції дитини 2. Взаємозв'язок навчання і виховання. 3. Попередження булінгу в учнівському колективі.	Завдання: 1. Критерії та показники вихованості. 2. Вікові аспекти виховання. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою.	На практ. занятті
Семінар «Психологія	Участь у колективному обговоренні з	Завдання:	

педагогічної діяльності та особистості вчителя»	динамічним зворотнім зв'язком. 1. Продукт педагогічної діяльності. 2. Функції педагогічної діяльності. 3. Психологічні вимоги до особистості педагога. 4. Авторитет та педагогічний такт вчителя, чинники їх формування.	1. Вимоги до особистості сучасного вчителя. 2. Професіограма вчителя.	На практ. занятті
Вирішення практичних завдань «Проведення психологічного аналізу уроку»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком. 1. Вимоги до проведення психологічного аналізу уроку. 2. Основні розділи та карта психологічного аналізу уроку.	Завдання: Методи та схеми вивчення психологічної якості уроку.	На практ. занятті
Лабораторне заняття «Психологічний аналіз уроку»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: Особливості проведення психологічного аналізу уроку.	Завдання: Презентація психологічного аналізу уроку.	На лаборат. занятті

РОЗДІЛ 4.
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
МОДУЛЬ I. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні засади вікової психології

Тема 1. Предмет, задачі та структура вікової психології

Питання для самостійного опрацювання:

1. Організація та методи дослідження в психології розвитку.
2. Особливості використання психологічних методів дослідження в різні вікові періоди розвитку людини.
3. Основні проблеми сучасної вікової психології.
4. Становлення вікової психології.
5. Особливості виникнення та розвитку вікової психології в Україні.
6. Генетична психології та вклад вчених в її розвиток.

Список літератури

1. Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021. Одеса, 2021. 254 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13078>
2. Бедан В. Б. Експериментальна психологія: практикум для студентів-психологів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2021. 89 с.
3. Максименко С. Д. Генетична епістемологія Ж. Піаже. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Випуск 32. С. 7-16.
4. Максименко С.Д. Генетична психологія особистості: психічний розвиток і навчання. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*. 2016. Вип. 31. С. 7-19. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2016-31.%p>
5. Павелків Р.В. Вікова психологія. К.: Кондор. 2015. 469 с.
6. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія: навч. посіб. 3-тє вид. перероб., доповн. К. : ВЦ «Академія», 2017. 368 с.

Тема 2. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі

Питання для самостійного опрацювання:

1. Порушення психічного розвитку.
2. Гетерохронія психічного розвитку: акселерація та ретардація.
3. Біологічний підхід до вивчення психічного розвитку людини (теорії С. Холла, К. Лоренца, А. Гезелла).
4. Психодинамічний підхід (теорії З. Фрейда, Е. Еріксона).
5. Біхевіористичний підхід (теорія Д. Уотсона, Б. Скінера).
6. Когнітивний підхід до психічного розвитку (Ж. Піаже).

7. Гуманістично-персонологічний підхід (А. Малоу, К. Роджерс)
8. Проблеми розвитку психіки в роботах вітчизняних вчених (теорії Б. С. Братуся, Г. С. Костюка, С. Д. Максименко, Т. М. Титаренко та ін.).

Список літератури

1. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
2. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі : в 2 т. Т.2 : Моделювання психологічних новоутворень : генетичний аспект : монографія. Київ : Форум, 2002. 335 с.
3. Максименко С.Д. Теорія специфічних рушіїв розвитку Г.С. Костюка. *Проблеми сучасної психології*. Вип. № 27. 2015. С.7-19. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/158571/157928>
4. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія / ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.
5. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.
6. Смуk О. Сучасні теоретичні підходи до проблем психічного розвитку особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2018. Випуск 16-17. С. 89-92.
7. Якимчук Г. В. Особливості психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Габітус*. 2020. Вип. 20. С. 176-182.

Змістовий модуль 2. Особливості психічного розвитку людини на різних вікових етапах

Тема 3. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти

Питання для самостійного опрацювання:

1. Фактори психічного розвитку для майбутньої дитини.
2. Підходи до визначення строків новонародженості (рефлексологічний, фізіологічний, психологічний).
3. Актуальні проблеми в розвитку дитини першого року життя.
4. Дитячий госпіталізм та умови його подолання.
5. Роль дорослого в розвитку дитини на ранніх етапах онтогенезу.
6. Методи дослідження психіки немовляти.
7. Готовність до материнства та батьківства.

Список літератури

1. Астахова В. М., Пузь І. В. Пренатальна і перинатальна психологія. Жіночий лікар. 2011. № 1. С. 41–42. Режим доступу: <http://new.zl.com.ua/upload/journals/33/block33site10.pdf>.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Зубрицька-Макота І. Материнство як індивідуальна та суспільна цінність. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія* : зб. наук. пр. ДДПУ / Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич, 2014. Вип. 33. С. 197–208. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgn_ps_2014_33_20
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
5. Романів О. П., Надь Б. Я. Перинатальний період як особливий етап становлення особливостей психічного здоров'я особистості. *Здоров'я нації* : наук.-практ. вид. / Укр. ін-т стратег. дослідж. МОЗ України. Київ, 2017. № 3. С. 212–215. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2017_3_38
6. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.
7. Туркова Д.М. Розвиток тілесного Я в немовлячому періоді. *Психологія особистості*. 2020. № 2 (18). С. 41-54. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2020.2.211912>
8. Туркова Д.М. Вікова динаміка розвитку тілесного Я. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2017. № 3. С. 235–243.

Тема 4. Особливості психічного розвитку в ранньому та дошкільному віці

Питання для самостійного опрацювання:

1. Системи взаємин дошкільника з дорослими та ровесниками.
2. Вплив ігрової, навчальної та трудової діяльності на становлення особистості дошкільника.
3. Предметно-маніпулятивна гра.
4. Діагностика сприйняття в ранньому та дошкільному віці.
5. Характеристики оволодіння дитиною семантичною, фонематичною, лексичною та граматичною мовою.
6. Шляхи подолання кризи трьох років.
7. Фактори впливу на процес соціалізації дітей дошкільного віку.

Список літератури

1. Гусакова М. П. Зворотний зв'язок у вихованні дошкільника: психологічна освіта чи батьківський досвід. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 9. С. 4-9.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) :

навч. посібник. Київ : Центр учб. літ., 2016. 125 с.

3. Лупійко, Л. В. Вплив народних традицій на розвиток особистості дошкільника. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки* : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 6 (51). С. 122-127.

4. Мартиненко С. Діагностичні методики вивчення внутрішнього стану дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 50-52.

5. Психологічна допомога дитині та сім'ї: практикум. / Л. Магдисюк, М. Замелюк, О. Беспарточна, Н. Борбич. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 280 с.

6. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія : навч. посібник Київ : Центр учб. літ., 2018. 375 с.

Тема 5. Психологія молодшого школяра

Питання для самостійного опрацювання:

1. Статус учня початкової школи.
2. Гендерні відмінності дітей молодшого шкільного віку.
3. Специфічні особливості розвитку дитини шестирічного віку.
4. Шкільна дезадаптація.
5. Довільність психічних процесів.
6. Сміслова орієнтовна основа вчинку в молодшому шкільному віці.

Список літератури

1. Барбашова, І. Сенсорний розвиток молодших школярів. Формуємо колірні еталони. *Учитель початкової школи*. 2017. № 4. С. 18—21.

2. Бичковська, Г. Агресивна дитина : запобігання та обмеження проявів. *Психолог*. 2018. № 5-6. С. 32—34.

3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.

4. Мостова Т.Д., Кучеровська Н.О., Доскач С.С. Психологічні умови розвитку дітей в умовах війни. *Наукові перспективи*. № 6 (24). 2022. С. 284-295.

5. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства : монографія / С. А. Гончаренко, А. Й. Ваврик, Є. П. Верещак та ін. ; НАПН України, Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка ; за ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. Київ ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 227 с.

6. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.

Тема 6. Психологія підлітка

Питання для самостійного опрацювання:

1. Сучасні соціально-психологічні умови становлення особистості підлітка.
2. Фактори впливу на формування почуття дорослості у підлітковому віці.
3. Особливості психо-соціального розвитку в підлітковому віці.
4. Поняття акселерації.
5. Вплив стилів виховання на підлітків.
6. Життєві цінності в підлітковому віці.
7. Вплив медіасередовища на розвиток особистості підлітка.
8. Зміни в емоційній сфері підлітків під впливом Інтернету.
9. Комунікативні порушення в підлітковому віці.
10. Девіантна та делінквентна поведінка.
11. Проблеми важких підлітків.

Список літератури

1. Батищева Г. Анкета «Молодь і протиправна поведінка»: пошук причин, що спонукають до девіантних проявів поведінки. *Соціальний педагог*. 2018. № 11. С. 38-41.
2. Грек О. М. Медіасередовище та його вплив на емоційну сферу підлітків. *Актуальні питання психології у сучасному інноваційному просторі*: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, ОНМУ, 15-16 травня 2020 р. / редкол.: Р. П. Шевченко, Л. С. Смокова, Н. В. Каргіна. Одеса: ОНМУ, 2020. С. 137-140.
3. Кузнєцов, М. А., Маннапова К. Р. Життєстійкість підлітків із неповних сімей. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2016. 257 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
5. Ордановська О. І., Осипенко О. В., Єфремова О. М. Дослідження особливостей інтернет-спілкування підлітків в сучасних умовах. *Перспективи та інновації науки. Серія Педагогіка, Психологія, медицина*. 2023. № 11 (29). С. 550-565. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-550-565](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-550-565)
6. Немеш В. І. Стан дослідження з проблеми вивчення емоційних трансформацій у підлітковому віці. *Академічні візії*. 2021. Вип. 2. С. 22-28. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5816978>
7. Присяжнюк Б. В. Особливості розвитку емоційно-почуттєвої сфери у дітей підліткового віку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Том 34 (73). № 2. С. 60-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.2/11>
8. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.

Тема 7. Психологія юнацького віку

Питання для самостійного опрацювання:

1. Юнацька субкультура та її вплив на формування ціннісних орієнтацій старшокласників.
2. Проблеми професійного самовизначення юнаків.
3. Формування світогляду в юнацькому віці.
4. Статеврольова диференціація.
5. Особливості психосексуального розвитку в юнацькому віці.
6. Індивідуально-особистісні характеристики юнака.
7. Формування ідентичності в юнацькому віці.

Список літератури

1. Грек О. М. Медіасередовище та його вплив на емоційну сферу підлітків. *Актуальні питання психології у сучасному інноваційному просторі: Збірник матеріалів міжнародної наук. – практ. конф., м. Одеса, ОНМУ, 15-16 травня 2020 р. / Редкол.: Р. П. Шевченко, Л. С. Смокова, Н. В. Каргіна. Одеса: ОНМУ, 2020. С. 137-141.*
2. Грек О. М., Федоров Н. Особливості дослідження поведінки в конфлікті сучасних підлітків. *Актуальні проблеми сучасної психології: матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 25 жовтня 2021. Одеса, 2021. С. 253-259.*
3. Доброштан Н., Куліш О. Вікові особливості у дослідженнях видів і процесів пам'яті. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2020. Випуск 7. С. 37–44.*
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
5. Ляпунова, В. А. Психолого-педагогічні умови формування толерантності у дітей старшого шкільного віку. *Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків: Смугаста тип., 2016. Вип. 52. С. 60-69.*
6. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 376 с.

Тема 8. Психологічні характеристики студентського періоду життя

Питання для самостійного опрацювання:

1. Вікові особливості прийняття рішень про кар'єру на етапі зрілої юності.
2. Особистість та її простір.
3. Адаптація під час навчання студентів.
4. Особливості психологічної безпеки в студентському віці.
5. Особливості поведінки студентів під час складання сесії.

Список літератури

1. Белякова С. М., Бочаріна Н. О., Стеценко А. І. Соціально-психологічні та вікові особливості акцентуацій характеру особистості в період дорослішання. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 7(12). С. 520-531.
2. Василенко І. А. Особливості агресивності студентів різного типу міжособистісної взаємодії (гендерний аспект). *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі* : матеріали III Міжнар. Конгресу (м. Одеса, 18—21 трав. 2017 р.) / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського; [уклад.: О. Чебикін та ін.]. Одеса : Гельветика, 2017. С. 450-451.
3. Грек О. М. Особливості життєстійкості як ресурсу забезпечення інформаційно-психологічної безпеки в юнацькому віці. *Наукові перспективи: журнал*. 2024. № 7(49). С. 1157-1168. Доступ: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7\(49\)-1157-1168](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49)-1157-1168).
4. Кузнецов М. А., Козуб Я. В. Емоційне ставлення студентів до навчання : монографія. Харків : Діса плюс, 2017. 282 с.
5. Кузнецов М. А., Колчигіна А. В. Подолання хвилювання на іспиті: копінг-поведінка студентів під час перевірки знань : монографія. Харків : Діса плюс, 2017. 205 с.

Тема 9. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості

Питання для самостійного опрацювання:

1. Стосунки з дітьми в період дорослості, стосунки з власними батьками.
2. Психічне здоров'я та довголіття.
3. Психологічні особливості періоду дорослості.
4. Проблема часу у старечому віці.
5. Ставлення до смерті.

Список літератури

1. Бочелюк В.Й. Геронтопсихологія. Видавництво ВД «Сварог». 2019, 436 с.
2. Горецька О. В. Геронтопсихологія : навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2017. 210 с. URI: <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2088>
3. Помиткін Е.О., Рибалка В.В. П65 Геронтопсихологія навчання особистості похилого віку: посіб. / Помиткін Е.О., Рибалка В.В.; за ред. Рибалки В.В. К.: Талком, 2020. 184 с.

4. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини: Навч. Посібник. Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2011. 194 с.

МОДУЛЬ II. Основи педагогічної психології

Змістовий модуль 3. Психологічні проблеми навчання

Тема 10. Предмет, задачі та структура педагогічної психології

Питання для самостійного опрацювання:

1. Історичний аспект розвитку педагогічної психології.
2. Основні дослідження педагогічної психології XIX-XX ст.
3. Розвиток педагогічної психології в США та Європі.
4. Основні теорії педагогічної психології у вітчизняній науці.
5. Основні ідеї педагогічної антропології К.Д.Ушинського.
6. Сучасний стан розвитку педагогічної психології в Україні.

Список літератури

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2019. 120 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
4. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2012. 264 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
6. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник. К. , 2017. 480 с.

Тема 11. Загальна характеристика навчання

Питання для самостійного опрацювання:

1. Взаємозв'язок процесів навчання, виховання та розвитку.
2. Сучасні теоретичні й експериментальні підходи до вивчення процесу навчання в психології.
3. Особливості дистанційного навчання.
4. Критерії визначення видів навчання.

Список літератури

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2019. 120 с.

2. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
4. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2012. 264 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
6. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник. К. , 2017. 480 с.

Змістовий модуль 4. Психологія учбової діяльності

Тема 12. Історія психології учіння та учбова діяльність

Питання для самостійного опрацювання:

1. Вищі способи наочності.
2. Різновиди навчальних мотивів.
3. Різновиди пізнавальних мотивів.
4. Особливості навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Алексейчик Т. Підвищення мотивації навчання за допомогою казки: заняття для старшокласників. *Психолог*. 2015. № 7-8. С. 33.
2. Большакова І. Формування мотивації до навчання. *Початкова освіта*. 2015. № 6. С. 21-32.
3. Бровченко А. К. Мотивація до особистісного зростання і саморозвитку в психологічній освіті. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 квіт. 2017 р. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. – Харків : ХНПУ, 2017. – С. 268—271.
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2019. 120 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
6. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
7. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2012. 264 с.
8. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.

9. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник. К. , 2017. 480 с.

Тема 13. Учень як суб'єкт учбової діяльності

Питання для самостійного опрацювання:

1. Навчальна взаємодія.
2. Сучасні методи дослідження взаємодії в класі.
3. Соціометрія.
4. Референтометрія.

Список літератури

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2019. 120 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
4. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Навч. посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2012. 264 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
6. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник. К. , 2017. 480 с.
7. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги : монографія / А. В. Мітлощ, В. О. Моляко, В. С. Бажанюк [та ін.] ; НАПН України, Ін-т обдарованої дитини. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. 289 с.

Змістовий модуль 5. Виховання як цілеспрямоване формування особистості

Тема 14. Психологія виховання

Питання для самостійного опрацювання:

1. Виховний вплив.
2. Стратегії виховних впливів.
3. Інклюзивне навчання.
4. Діти з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Іншаков, А. Є. Проблеми інклюзивної освіти в дошкільних закладах України. Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали III Міжнар. Конгресу (м. Одеса, 18-21 трав. 2017 р.) / Південноукр. нац.

пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського ; [уклад.: О. Чебикін та ін.]. Одеса : Гельветика, 2017. С. 393-394.

2. Каліман О., Зіновєв О. МАК «Психологія виховання» : новий інструмент у роботі психолога. *Психолог*. 2018. № 15-16. С. 54-61.

Тема 15. Роль виховання в процесі розвитку особистості

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологія перевиховання.
2. Важковиховуванні підлітки.
3. Особливості виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Берзіня, О. О. Профілактика виникнення та подолання виявів булінгу в дитячому середовищі. *Основи здоров'я*. 2018. № 7. С. 2-8.

2. Бех, І. Д. Духовно розвинена особистість у психовиховному вимірі. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики : (до 25-річчя НАПН України) : [зб. наук. пр.] / НАПН України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова) та ін.]*. Київ : Сам, 2017. С. 33-38.

3. Бех І. Д. Зростаюча особистість у перетворювальному просторі виховних настанов. *Управління освітою*. 2018. № 10. С. 6-17.

4. Кононова М. М., Перетятко Л. Г. Теоретичний аналіз психологічних особливостей підлітків-учасників булінгу та кібербулінгу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 3. С. 57-61. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.3.11>

Змістовий модуль 6. Психологія суб'єкта педагогічної діяльності

Тема 16. Загальна характеристика педагогічної діяльності

Питання для самостійного опрацювання:

1. Мотиви педагогічної діяльності.
2. Професійна та психологічна компетентність педагога.
3. Синдром емоційного вигорання.

Список літератури

1. Беседіна, Г. В., Таршина С. А. Психолого-педагогічні аспекти готовності вчителя до інноваційної діяльності. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 квіт. 2017 р. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. Харків : ХНПУ, 2017. С. 265-268.

2. Бовдир О.С., Вельдбрехт О.О., Самкова О.М. Психопрофілактика та подолання синдрому емоційного вигорання. *Вчені записки ТНУ імені*

В.І.Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Том 32 (71). № 6. С. 32-38. DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.6/06>

3. Большакова А. М., Віденєєв І. О. Особливості самоактуалізації та професійного вигорання у педагогів. *Габітус. 2022. № 42. С. 27–31. DOI: 10.32782/2663-5208. 2022.42.3.*

4. Белікова О. А. Чинники професійного вигорання фахівців корекційних закладів освіти. *Імідж сучасного педагога. Поради спеціаліста. 2024. № 1 (214). С. 74-80. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1\(214\)-74-80](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1(214)-74-80)*

5. Журомська, Л. Діяльність психологічної служби в постконфліктний період: семінар-практикум. *Психолог. 2015. № 11-12. С. 24-30.*

6. Ситнік С. Особистісні детермінанти емоційного вигорання педагогів. *Наука і освіта. 2024. № 1. С. 81-88. DOI: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2024/1_2024/15.pdf*

7. Тимощук О. В. Психологічні аспекти розвитку емоційного вигорання серед учнів та студентів сучасних навчальних закладів різних типів. *Східно Європейський науковий журнал. 2019. №48. Т.4. С. 54-59.*

Тема 17. Психологічний аналіз уроку

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологічні особливості проведення занять в умовах правового режиму воєнного стану.

2. Сучасні підходи до освітньої системи навчання.

3. Роль психолога в новій українській школі.

4. Психологічне забезпечення освітнього процесу школи

Список літератури

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2019. 120 с.

2. Калениченко Р. А. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : КНУБА, 2023. 196 с. Режим доступу: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a7942d4d-eeba-47a9-9f41-2406b5903bd5/content>

3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.

4. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.

5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.

6. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник. К. , 2017. 480 с.

РОЗДІЛ 5.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання є однією з форм освітнього процесу, що виконуються під час позааудиторної самостійної роботи. ІНДЗ виконуються студентами самостійно з одержанням необхідних консультацій з боку викладача.

ІНДЗ з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є проведення психологічного аналізу уроку. Психологічний аналіз уроку являє собою психологічний аналіз діяльності, який спрямований на визначення мети аналізу уроку, структури діяльності на уроці, вимоги до його організації, вивчення процесу реалізації уроку, виявлення позитивних та негативних особливостей в організації діяльності на уроці, аналіз засобів досягнення мети уроку та використання результатів. Основним завданням психологічного аналізу уроку є виявлення психологічних особливостей суб'єктів учбової та педагогічної діяльності, а також факторів, які сприяють або протистояти проявам та розвитку психологічних особливостей на основі логіко-психологічного аналізу зовнішніх проявів діяльності та поведінки. Як основні інструменти використовують спостереження за перебігом уроку, бесіди з учнями та вчителем, інтерв'ю, хронометраж для фіксації часових витрат на різні етапи уроку, а також логіко-психологічний аналіз. Традиційно, психологічний аналіз уроку фокусується на особистості вчителя або на психологічних змінах, що відбуваються в учнях у результаті навчання.

На лекційних та практичних заняттях здобувачі знайомляться та вивчають особливості проведення психологічного аналізу уроку психологом в закладах освіти. Потім студенти проводять самостійний психологічний аналіз уроку за наданою схемою. Після спостереження за ходом уроку та заповнення відповідної таблиці психологічної якості уроку, студентам треба визначити рівень психологічної якості уроку та представити рекомендації вчителю щодо поліпшення власної діяльності.

РОЗДІЛ 6.

КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольних робіт є складовою частиною навчального процесу, засобом перевірки навичок самостійної роботи студентів та освоєння теоретичних питань дисципліни.

Приклади тестових завдань для поточного контролю

1. Як називається період, який є найбільш сприятливим для розвитку певних психічних структур:

- а) кризовий;
- б) сензитивний;
- в) продуктивний;
- г) немає правильної відповіді.

2. Провідна діяльність - це

а) діяльність, яка, виникаючи в рамках нової соціальної ситуації розвитку індивіда, забезпечує розв'язання психічних суперечностей і формування психічних новоутворень;

б) діяльність, яка посідає найбільше місце в житті дитини;

в) процес закономірної онтогенетичної зміни психіки, що виявляється в накопиченні її кількісних та якісних структурних перетворень;

г) немає правильної відповіді.

3. Який з наведених факторів виступає причиною відставання психічного розвитку немовлят:

- а) поганий гігієнічний догляд за дитиною дорослими;
- б) недоношеність;
- в) недостатність спілкування дитини з дорослими;
- г) немає правильної відповіді.

4. Теоретичні та практичні знання вікової психології про особливості виховання та навчання дітей пов'язані з наступними галузями психології:

а) генетична психологія, диференціальна психологія, соціальна психологія, медична психологія;

б) медична психологія, генетична психологія, диференціальна психологія, педагогіка;

в) диференціальна психологія, педагогічна психологія, соціальна психологія, психологія праці;

г) немає правильної відповіді.

5. Провідну роль у віковому розвитку людини має

- а) навчання;
- б) виховання;
- в) ідентифікація;

г) немає правильної відповіді.

6. Який з поданих нижче емпіричних методів виступає основним при дослідженні в педагогічній психології:

а) тестування;

б) експеримент;

в) аналіз продуктів діяльності;

г) бесіда.

7. Згідно з теорією Ж. Піаже процес розвитку інтелекту має такі етапи:

а) сенсомоторна стадія, доопераціональна стадія, стадія конкретних операцій, стадія формальних операцій;

б) стадія сенсомоторних операцій, стадія конкретних операцій, стадія формальних операцій;

в) сенсомоторна стадія, доопераціональна стадія, стадія конкретних операцій;

г) доопераціональна стадія, стадія конкретних операцій, стадія формальних операцій.

8. Фактори, що впливають на ефективність навчання:

а) правильність і якість навичків оформлення; швидкість виконання окремих операцій; правильне розподілення вправ за часом;

б) відсутність спрямованості на форму виконання дії; відсутність напруги;

в) знання результатів; попередження інтерференції; знання метода або способу, який використовується під час тренування;

г) правильне розподілення вправ за часом; розуміння дії; усвідомлення навчаючого принципу; знання результатів виконаної дії; раціональне співвідношення репродуктивності та продуктивності.

9. Психологічний портрет вчителя має наступні структурні компоненти:

а) індивідуально-психологічні та особистісні якості;

б) індивідуальні якості людини; особистісні якості; комунікативні якості; статусно-позиційні особливості;

в) вікові індивідуальні якості вчителя; діяльнісно-професійні якості;

г) немає правильної відповіді.

10. Самостійна робота як форма учбової діяльності:

а) є похідною від правильно організованої учбової діяльності учня на уроці, що мотивує самостійне її поширення, поглиблення та продовження у вільний час;

б) це специфічний вид учбової діяльності школяра;

в) це вища форма учбової діяльності учня, форма самоосвіти, що пов'язана з його роботою в класі;

г) це форма роботи за індивідуальними планами, що доповнюють, а тому розширюють та поглиблюють знання, отримані школярем у класі.

Питання до самоконтролю:

7. Предмет, завдання і методи вікової психології.
8. Основні розділи вікової психології та критерії їх виділення.
9. Зв'язок вікової психології із галузями психології та іншими науками.
10. Теоретичні та практичні завдання сучасної вікової психології.
11. Лонгитюдинальні та поперечні «зрізи».
12. Зарубіжні підходи до визначення вікової періодизації.
13. Вітчизняні підходи до вивчення вікової періодизації.
14. Періодизація розвитку особистості в онтогенезі.
15. Кількісні і якісні зміни в становленні психіки людини.
16. Поняття про «провідну діяльність».
17. Поняття «соціальна ситуація розвитку».
18. Рушійні сили і умови психічного розвитку.
19. Роль спадковості в індивідуальному розвитку людини.
20. Суспільні умови психічного розвитку.
21. Пренатальний розвиток людини.
22. Спілкування з дорослими та його значення в психічному розвитку немовля.
23. Криза першого року.
24. Предметна діяльність та її значення для психічного розвитку в ранньому дитинстві.
25. Поняття про «кризу 3-х років».
26. Рольова гра як провідна діяльність дитини-дошкільняти, її психологічна сутність.
27. Елементи навчання та праці, їх місце і роль у психічному розвитку дошкільника.
28. Мислення та уява дошкільника.
29. Розвиток особистості дошкільника.
30. Формування передумов готовності до навчання в школі та методи її діагностики.
31. Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку.
32. Значення навчання в психічному розвитку молодшого школяра.
33. Формування особистості молодшого школяра.
34. Головні тенденції в розвитку пізнавальних процесів у дітей різного віку.
35. Анатомо-фізіологічні особливості підлітка.
36. Соціальна ситуація розвитку підлітка.
37. Криза та психологічні новоутворення підліткового періоду.
38. Формування особистості в підлітковому віці.
39. Розвиток інтелекту підлітків.

40. Міжособистісні стосунки в підлітковому віці.
41. Проблема ризикованої поведінки в підлітковому віці.
42. Феноменологічна характеристика підліткового віку.
43. Психологічні особливості організації суспільно-корисної діяльності в підлітковий період.
44. Психологічні особливості юнацького віку.
45. Психологічні аспекти статевого дозрівання.
46. Психологічні та психофізіологічні відхилення в юнацькому віці.
47. Особистісне та професійне самовизначення старшокласників.
48. Психологічні особливості студентського віку.
49. Психологічні особливості періоду дорослості.
50. Предмет та завдання педагогічної психології.
51. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.
52. Психолого-педагогічне дослідження.
53. Методи педагогічної психології.
54. Структура педагогічної психології.
55. Етапи історичного розвитку педагогічної психології.
56. Основні дослідження педагогічної психології XIX-XX ст.
57. Розвиток педагогічної психології в США та Європі.
58. Основні теорії педагогічної психології у вітчизняній науці.
59. Основні ідеї педагогічної антропології К.Д.Ушинського.
60. Сучасний стан розвитку педагогічної психології в Україні.
61. Теорії навчання і учіння в зарубіжній психології (біхевіористичні, необіхевіористичні, гештальтпсихологія).
62. Концепція Ж.Піаже.
63. Концепція учіння Д.Б.Ельконіна.
64. Теорія поетапного формування розумових дій.
65. Концепція розвиваючого навчання.
66. Концепція навчальної діяльності в початковій школі.
67. Теорія проблемного навчання.
68. Теорія програмованого навчання.
69. Програмоване навчання та його алгоритмізація.
70. Загальна характеристика навчання.
71. Психологічні аспекти розгляду учіння.
72. Сутність учбової діяльності.
73. Структура учбової діяльності.
74. Дії та операції в структурі учбової діяльності
75. Мотивація учбової діяльності.
76. Самостійна робота як форма учбової діяльності.
77. Різниця між поняттями «научіння», «учіння» та «учбова діяльність».

78. Вікова періодизація як основа диференціації суб'єктів учбової діяльності.
79. Психологічні проблеми неспішності навчання.
80. Типи невстигаючих учнів.
81. Умови оптимізації навчання.
82. Характеристика засвоєння та його структурна організація.
83. Навик в процесі засвоєння.
84. Фактори, що впливають на наочіння.
85. Характеристика основних понять психології виховання.
86. Роль виховання в процесі розвитку особистості.
87. Теорії виховання.
88. Зміст виховання. Основні задачі, цілі, засоби і методи виховання.
89. Сутність психологічного механізму самовиховання.
90. Розвиток людини як суб'єкта діяльності.
91. Взаємозв'язок навчання та розвитку.
92. Особливості виховання на різних вікових етапах.
93. Особистість педагога і індивідуальний стиль його діяльності.
94. Професійно-педагогічне спілкування.
95. Характеристика видів та основних функцій педагогічного спілкування.
96. Стилї педагогічного спілкування.
97. Психологічні вимоги до особистості педагога.
98. Педагогічні здібності.
99. Психологічна структура шкільного колективу.
100. Методи вивчення стосунків у колективі.
101. Бар'єри в педагогічному спілкуванні.
102. Психологічний аналіз уроку.
103. Рівні психологічного аналізу уроку.
104. Схема психологічного аналізу уроку.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Калениченко Р. А. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : КНУБА, 2023. 196 с. Режим доступу: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a7942d4d-eeba-47a9-9f41-2406b5903bd5/content>
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Сварог, 2020. 128 с.
3. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. Вікова психологія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 376 с.

Допоміжна

1. Белякова С. М., Бочаріна Н. О., Стеценко А. І. Соціально-психологічні та вікові особливості акцентуацій характеру особистості в період дорослішання. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 7(12). С. 520-531.
2. Грек О. М. Особливості життєстійкості як ресурсу забезпечення інформаційно-психологічної безпеки в юнацькому віці. *Наукові перспективи: журнал*. 2024. № 7(49). С. 1157-1168. Доступ: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7\(49\)-1157-1168](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49)-1157-1168).
3. Грек О. М. Медіасередовище та його вплив на емоційну сферу підлітків. *Актуальні питання психології у сучасному інноваційному просторі: Збірник матеріалів міжнародної наук. – практ. конф., м. Одеса, ОНМУ, 15-16 травня 2020 р. / Редкол.: Р. П. Шевченко, Л. С. Смокова, Н. В. Каргіна. Одеса: ОНМУ, 2020. С. 137-141.*
4. Грек О. М., Федоров Н. Особливості дослідження поведінки в конфлікті сучасних підлітків. *Актуальні проблеми сучасної психології: матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 25 жовтня 2021. Одеса, 2021. С. 253-259.*
5. Доброштан Н., Куліш О. Вікові особливості у дослідженнях видів і процесів пам'яті. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Випуск 7. С. 37–44.
6. Загребельна А. О., Грек О. М. Психологічні особливості наркозалежних юнаків. *Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження, 20-21 квітня 2023 р. : Матеріали XXV Міжнародної конференції молодих науковців / За ред. І. В. Данилюка, С. Ю. Пащенко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. С. 99-103.*

7. Католик Г., Калька Н. Психологія особистості (в схемах, презентаціях і таблицях): навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 158 с.
8. Марчук Г. І., Шихненко К. І., Луньо П. Є., Шкурко В. Ю., Грек О. М. Академічна доброчесність як складник забезпечення якості наукових досліджень. *Актуальні питання у сучасній науці* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2024. № 9(27) 2024. С. 841-854. Доступ: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9\(27\)-841-854](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-841-854)
9. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку. Укладачі: Прохоренко Л. І., Шевченко В. М., Шевченко Ю. В., Орленко І. М., Соколова Г. Б. Режим доступу: https://oplatforma.com.ua/files/articles/3083/Metodichni_rekomendaci_osvitnikh_trudnoshhiv_2022_Pedrada.pdf
10. Середа І. В. Організація навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2020. № 1. С. 257-261.
11. Симоненко С. М., Грек О. М. Дослідження рівня сформованості критичного мислення як компонента інформаційно-психологічної безпеки студентів. *Наука і освіта*. 2022. № 4. С. 64-71.
12. Сокальська Н. Л., Кривоніс Т. Г., Грек О. М., Полілуєва І. В., Салдан С. О. Актуальні проблеми дистанційного навчання: психологічний аспект. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 3(37), С. 983-992. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)-983-992](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37)-983-992).
13. Щербак О. О., Кондрацька Л. В., Беженська А. А. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. *Габітус*. 2023. Вип. 55. С. 67-71. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.55.11>
14. Matiash-Zaiats, L., Stepanenko, I., Kryukova, O., Horetska, O., Rodina, N., & Hrek, O. (2023). Interrelationship of Psychotherapy, Psychocorrection and Psychoconsultation. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(3), 150-163. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/14.3/467>

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>
5. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури: офіційний сайт. URL : <http://psylib.ukrweb>
6. Освіта в Україні, освіта за кордоном : офіційний сайт. URL : <http://www.osvita.org.ua>